

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност: *Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли)*

Автор на дисертационния труд: АДЕЛИНА ГАФУР ГАШИ

докторант (на задочна подготовка) към катедра „Мениджмънт и маркетинг” при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: Инвестиционна политика на световната банка за развитие на аграрния сектор на Косово

Рецензент: проф. д-р **Стела Атанасова Тодорова**, АУ – Пловдив, област на висше образование Социални, стопански и правни науки; професионално направление: Администрация и управление
определена за член на научното жури със заповед № РД-16-16/14.01.2020 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Докторант Аделина Гафур Гаши завършва средното си образование през 2007 в гимназия по природни науки “ULPIANA”, Lipjan. Бакалавърската си степен по специалност „Банки, финанси и счетоводство“ придобива във факултета по икономика към College AAB-RIINVEST. Магистърската си степен получава през 2012 година в същото висше учебно заведение. Докторантката защитава магистърска теза на тема: Влияние на Световната Банка върху икономическото развитие – случая предприятия в Косово. В периода 2013-2019 г. преминава през различни курсове и обучения свързани с нейната специалност. От 2015 година до сега е асистент във факултета по икономика към AAB College. Като асистент тя извежда занятия по следните дисциплини: банково управление, публични финанси, управление на проекти, предприемачество и малки и средни предприятия.

В резултат на изведените факти може да обобщим, че докторантката е посветила изцяло своя професионален път на икономическата теория и практика, свързани с влияние на различните институции и инструменти, в това число и на Световната банка върху икономическото развитие на предприятията в Косово.

2. Актуалност на проблема.

В условията на подготовка за предприсъединяване към условията на ЕС, Република Косово през последните години трансформира значително своя селскостопански сектор. Последният се определя като стратегически важен за развитието на Косово. Основният инвеститор в селскостопанския сектор на Косово се явява Световната банка. С финансовата помощ на тази банкова институция, селскостопанският сектор изгражда подходяща инфраструктура способстваща за конкурентно развитие на земеделските стопанства. Анализът на инвестиционната подкрепа на Световната банка в условията на предприсъединяване на Република Косово към изискванията на ЕС е актуален проблем и предоставя добри изследователски възможности на докторанта.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта на настоящия дисертационен труд е да се установи ролята и влиянието на Световната банка (СБ) за развитието на селското стопанство в Република Косово. Тази основна цел включва следните подцели:

- Измерване на инвестиционната подкрепа на Световната банка и нейното влияние върху развитието на сектора;
- Ролята на Световната банка за създаване на работни места в селското стопанство и инструменти на СБ за генериране на икономически растеж в селскостопанския сектор на страната;
- Ползи за фермерите и агробизнеса от получената финансова помощ от страна на СБ.

С оглед постигане на поставените цели са решени следните задачи:

- Изясняване ролята и влиянието на инвестициите върху факторите, определящи конкурентоспособността на селскостопанския сектор;
- Определяне на механизмите за инвестиционна подкрепа на Световната Банка;
- Разработване на концептуална рамка за оценка на влиянието на СБ за развитието на селското стопанство;
- Анализ и оценка на влиянието на Световната Банка за развитието на селското стопанство;
- Идентифициране на подходите и стратегиите за осъществяване на инвестиции за развитие на селското стопанство;
- Разработване на препоръки за подобряване на инвестиционната среда за развитие на селското стопанство.

Предмет на научното изследване е инвестиционната подкрепа на Световната банка за развитието на селското стопанство в Република Косово.

Обект на научното изследване е селското стопанство като отрасъл в националното стопанство на Република Косово.

Дедуктивният подход се възприема като основен при анализа и оценката на влиянието на инвестиционната подкрепа на Световната Банка в развитието на селското стопанство в Косово. За доказване на концептуалната теза в процеса на изследване се използват следните методи: системен анализ; сравнителен анализ; графичен анализ; статистическите методи – дескриптивна статистика и метода на линейната регресия. При обработката на емпиричната информация е използван специализираният програмен продукт SPSS и статистически пакет на MS Excel.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е изложен във въведение, четири глави и заключение, разположени на 209 страници, използвана литература и приложения. Изследването е онагледено с 29 фигури и 95 таблици.

Изложението на дисертацията притежава научен стил. В използваната

литература са включени 237 литературни източника.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд е разработен, като са използвани: 126 броя научни публикации и трудове на автори; информационни бюлетини на международни организации – Световна Банка, Международен валутен фонд, Африканска Банка за развитие, Азиатска Банка за развитие, ЕВРОСТАТ и ФАОСТАТ; доклади и бюлетини на Министерството на финансите и икономиката на Република Косово, както и редица нормативни актове и решения на Министерски съвет на Република Косово.

Емпиричната информация за изследването е осигурена и от извадкови анкетни проучвания и дълбочинни интервюта, проведени на ниво земеделско стопанство с помощта на изготвени от автора анкетни карти.

В увода на докторантския труд са представени актуалността на темата, обекта и предмета на изследване, целта и задачите, изследователските хипотези. Представен е методическият подход и структурата на работата.

Първа глава на дисертационния труд прави критичен преглед на теоретичните възгледи за същността на инвестиционната теория. Докторантката изследва взаимовръзката между инвестициите и дохода, инвестициите и производителността в сектора, инвестициите и начина на формиране на веригата от стойности, инвестициите и пазарното присъствие на земеделския сектор, инвестициите и заетостта в земеделието.

От направеното изложение проличава доброто познаване на икономическата теория от страна на докторантката.

Във втора глава на дисертационното изследване се описва методологията и методите, които използва докторантката за да анализира и оцени ролята на инвестициите на Световната банка в развитието на селското стопанство в Косово. Позовавайки се на критичния анализ на съществуващата литература, тя посочва факторите, които определят тази роля. Тези фактори са и съответните елементи на направения анализ.

Инвестиционния модел, който Световната Банка прилага за развитието на селското стопанство в Косово се изгражда, като посочените фактори се определят за независими променливи, а ефекта от тях за зависима променлива.

Инвестиционният модел за селскостопанския сектор се оценява с помощта на методологията на Ahmad and Qayyum 2008), Qayyum (2002), Johansen (1988), използваща методът за максимална вероятност за дългосрочната връзка между частните инвестиции в селскостопанския сектор и неговите детерминанти. Изследването в тази част на дисертацията е разделено на две части:

1. Преглед на съществуващите инвестиционни теории с оглед определяне на най-важните компоненти, влияещи върху икономическото развитие на сектора селско стопанство;
2. Емпиричен анализ - анализ на данните от анкетното проучване.

Чрез анализ на теоретичните и емпирични данни ще се сравни и провери, как всяка от променливите допринася за икономическото развитие на сектора.

Извадката, обект на емпиричен анализ се състои от **400 земеделски стопанства**, от които 300 са семейни фери и 100 са регистрирани като търговци според Търговския закон. Като източник за формиране на извадката се използва регистъра на Министерството на земеделието, горите и развитието на селските райони на Република Косово. Половината от стопанствата в извадката не са получили финансова подкрепа от Световната Банка, а другата половина са получили финансова подкрепа.

Тестването на връзката между инвестициите на Световната Банка и развитието на селското стопанство се осъществява чрез метода на обикновената линейна регресия. В регресионния модел като независима променлива се залага размера на инвестициите, финансирани от страна на Световната Банка, а като зависими променливи се залагат: размер и характер на дейността на бенефициента; доход на получателя на

финансовата помощ; създаване на работни места; подобряване на производителността на бенефициента; вериги на стойността в сектора, получател на финансова подкрепа; достъп до субсидии; парична стойност на финансовата помощ и общия климат за развитие на селскостопанска дейност на бенефициента.

В глава трета озаглавена „Идентифициране на инвестиционните параметри в модела“ като се има предвид горепосочените фактори, чрез построения регресионния модел се търси връзка между влиянието на инвестиционната политика на Световната Банка и постигнатите резултати в земеделския сектор. Прави се и верификация на разработените статистически хипотези, като по този начин се търси доказателство за правотата на изследователската теза.

В резултат на направеното изследване са формулирани редица препоръки към земеделските стопанства и техните собственици, към Министерство на земеделието на Косово, към политиките за развитие на селските райони и прочее.

Заключението на дисертационния труд обобщава основните изводи от получените резултати при изследването и анализа на поставения проблем и дава ценни препоръки за разрешаване на голяма част от възникващите проблеми.

Общата оценка, която правя на дисертационния труд е следната: използваната литература от докторантката съответства на изследването, авторите са цитирани точно и коректно, напълно са решени поставените цели и задачи залегнали в дисертационния труд. Стилът е научен и разбираем. Оформлението и онагледяването на получените резултати е много добро.

6. Приноси на дисертационния труд.

В дисертационния труд могат да се открият следните приносни моменти с научен и научно-приложен характер:

Научни приноси:

1. Изяснена е същността на инвестициите и инвестиционния процес в селското стопанство;
2. Изяснена е същността на функциониране на Световната Банка като инструмент за развитие на икономически изостаналите държави и региони;
3. Разработена е концептуална рамка за оценка на влиянието на Световната Банка върху икономическото развитие на селското стопанство в Република Косово.

Научно-приложни приноси:

4. Анализирана и оценена е ролята на Световната Банка в икономическото развитие на селското стопанство в Република Косово;
5. Установени са подходите на Световната банка (факторите на въздействие), които оказват най-голяма подкрепа в инвестиционната дейност на икономическите агенти в селското стопанство;
6. Формулирани са препоръки за подобряване на икономическото развитие на селското стопанство на Република Косово.

7. Критични бележки и въпроси.

Работата на докторантката представлява едно завършено научно и приложно изследване поради което аз нямам критични забележки. Имам препоръка докторантката след защита на дисертацията да продължи и разшири своята работа, насочена към изследване ролята на инвестициите за развитие на аграрния сектор.

8. Публикувани статии и цитирания.

Докторантката има общо 6 публикации от които 2 самостоятелни. Те са следните:

1. **Gashi, A., A. Behluli** (2018). The Role of Training in Motivating Employees in Hotel Enterprises. Knowledge – International Journal, vol.24, July, 2018, pp.

- 163- 167
2. **Gashi, A.**, A. Behluli, J. Feiza (2018). Advertising as a Method for Persuading Clients. Knowledge – International Journal, vol.24.1, July, 2018, pp. 181- 186
  3. **Gashi, A.**, A. Behluli, J. Feiza (2018). Impact of Motivating Factors in Increasing the Quality of Hotel Service. Knowledge – International Journal, vol.24.1, July, 2018, pp. 175- 179
  4. **Gashi, A.**, A. Behluli, J. Feiza (2018). Impact of Customer Advertising for Buying. International Journal, vol.24.1, July, 2018, pp. 111-116
  5. **Gashi, A.** (2019). The Role of Investment in the Field of Agriculture in Kosovo. Knowledge – International Journal, vol.31.5, June, 2019, pp. 1459-1462
  6. **Gashi, A.** (2019). Role of Central Bank in Kosovo in Agribusiness Investments. Knowledge – International Journal, vol.31.5, June, 2019, pp. 1443- 1447

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **АДЕЛИНА ГАФУР ГАШИ** образователната и научна степен “**доктор**” по научната специалност „*Организация и управление на производството*“.

Дата: 28.07.2020
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ: .....
(проф. д-р Стела Тодорова)